

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ УГІДЬ У ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ

Т.І. Яворська, кандидат економічних наук, доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет

Перехід на нові організаційно - правові форми господарювання на засадах приватної власності, однією з яких є фермерство, не виправдав надій щодо обсягів виробництва продукції, ефективного ведення господарської діяльності, не виховав у новостворених власників бережливого відношення до землі. Хоча порівняно з іншими агроформуваннями фермерство має незаперечну перевагу найвищої із можливих мотивацій їх власників-господарів до продуктивної та ефективної праці.

У Запорізькій області за період із 1995 по 2007 роки спостерігається збільшення чисельності фермерських господарств із 1695 до 2359 одиниць (таблиця 1). У 2007 році порівняно із 2006 роком кількість фермерських господарств зросла на 31 одиницю. Із збільшенням кількості господарств збільшується і їх земельна площа. У користуванні фермерських господарств в 2007 році було 307,2 тис. га сільськогосподарських угідь, що у 5,7 рази більше, ніж у 1995 році і на 9,8 % більше, ніж у 2006 році.

Станом на 2007 рік в середньому на одне фермерське господарство припадало 130,2 га сільськогосподарських угідь, що в 4,1 рази більше ніж у 1995 році. Відповідно в 4,3 рази збільшилася і площа ріллі в середньому на одне господарство. Зростання середнього розміру сільськогосподарських угідь у фермерських господарствах є важливим показником їх розвитку, тому що в сільському господарстві розмір земельних ділянок є основою концентрації виробництва.

Таблиця 1

Динаміка кількості фермерських господарств та земельної площі у їх користуванні

Показники	1995	2000	2005	2006	2007
Кількість фермерських господарств, од.	1695	2191	2337	2328	2359
В % до попереднього року	117,6	111,1	98,2	99,6	101,3
Площа с. г. угідь, тис. га	53,8	172,1	268,9	279,9	307,2
У % до попереднього року	121,2	170,9	103,3	104,1	109,8
Приходиться с.г. угідь на одне господарство, га	31,7	78,6	115,1	120,2	130,2
Площа ріллі, тис. га	50,5	165,1	260,0	271,7	298,8
У % до попереднього року	124,4	171,4	103,5	104,5	110,0
Приходиться ріллі на одне господарство, га	29,8	75,4	111,3	116,7	126,7

Загальновідомо, що прибутковість виробництва в значній мірі залежить від розмірів площі, яка припадає на фермерське господарство. (таблиця 2). Ця тенденція властива і для Запорізької області. Найбільш високим рівнем рентабельності (41,0 %) характеризуються фермерські господарства із середнім розміром сільськогосподарських угідь 1044 га. Найбільша кількість фермерських господарств (905 із 2081) мають у користуванні від 20,1 до 50 га сільськогосподарських угідь. В середньому на одне господарство цієї групи припадає майже 40 га сільськогосподарських угідь і рівень рентабельності складає 20,3 відсотка.

Проте аналіз показав, що земля найбільш ефективно використовувалася у фермерських господарствах із площею сільськогосподарських угідь до 3 га. В

цих господарствах показник чистого прибутку, який припадає на 100 га сільськогосподарських угідь складає 76,5 тис. грн., що в два рази вище, ніж аналогічний показник в господарствах з розміром землекористування більше 500 га. Основним фактором може бути те, що земельні ділянки в даних господарствах повністю перебувають у приватній власності, що змінює і відношення селянина до їх використання. Також відіграє роль і продукція, яка вирощується в даних господарствах. В основному це - овочі та баштанні культури.

Таблиця 2

Залежність прибутковості фермерських господарств від розмірів сільськогосподарських угідь у 2007 році.

Групи за площею с. г. угідь, га	Кількість досліджуваних господарств у групі	Припадає с. г. угідь на господарство, га	Кількість працівників на 10 господарств	Чистий прибуток, тис. грн..		Рівень рентабельності від усієї діяльності, %
				на господарство	на 100 га с. г. угідь	
До 3 га	14	2,02	15	1,54	76,5	24,4
від 3,1 до 5	25	4,48	10	0,812	18,1	24,5
від 5,1 до 10	155	7,74	12	0,583	7,53	14,7
від 10,1 до 20	215	16,17	13	-1,18	-7,27	-20,6
від 20,1 до 50	905	39,38	15	4,06	10,3	20,3
від 50,1 до 100	269	73,79	16	8,88	12,0	25,0
від 100,1 до 500	370	232,05	43	68,3	29,4	39,9

Більше 500	127	1044,45	132	395,2	37,8	41,0
Всього	2081	133,98	27	39,1	29,2	37,8

Сучасна спеціалізація фермерських господарств Запорізької області має виражену направленість на виробництво зерна та насіння соняшнику як найбільш прибуткових культур. Тому структура посівних площ є не досить досконалою. Посіви соняшнику розміщуються з періодом повернення через 3-4 роки. Агротехнічні вимоги складають 8-10 років. За такої структури важко знайти хороших попередників для озимої пшениці, а також уникнути повторних посівів зернових культур, що призводить до виснаження родючих ґрунтів області.

Для подальшого розвитку фермерських господарств та вирішення питання ефективного використання землі в них, необхідно вирішувати проблему дотримання оптимальних розмірів земельних наділів, які припадають на одну ферму. Це буде сприяти переходу фермерського господарства в якісно новий стан. Лише великі фермерські господарства зможуть отримувати доходи для забезпечення розширеного відтворення, удосконалення технічної бази, використання новітніх технологій. Водночас, існують такі види сільськогосподарської продукції, які не потребують великих земельних наділів. Для умов Запорізької області такими видами продукції є овочівництво, баштанництво, бджільництво, вирощування лікарських рослин, спеціалізація на виробництві яких складалася достатньо великий проміжок часу.

Фермерські господарства також обмежені у праві приватної власності на землю, тому що до цього часу діє законодавчо закріплена норма володіння – 100 га сільськогосподарських угідь, з них 50 гектарів ріллі. Відповідно, багато фермерів розвивають аграрне виробництво на орендованих землях. У Запорізькій області у користуванні фермерських господарств у 2007 році заходилося 280599,2 га загальної земельної площі. Із неї 214763,7 га, або 76,5% взято в оренду. Світова практика свідчить, що чим більше людина займається сільськогосподарським виробництвом, тим

більше вона хоче мати право приватної власності на неї і відповідно менше – орендувати земельні угіддя.

Ефективність використання сільськогосподарських угідь у фермерських господарствах тісно пов'язана із реалізацією права приватної власності, що можливо при повноцінному функціонуванні ринку землі і відповідно, включенні землі у ринковий оборот. У цьому випадку власник землі поліпшить організацію використання і охорони земель, одержить стимул до збільшення власних інвестицій з метою підвищення родючості сільськогосподарських угідь і ефективності їх використання.

Список використаних джерел

1. Аграрна реформа в Україні /П.І.Гайдуцький, П.Т.Саблук, Ю.О.Лупенко та ін.; За ред.. П.І.Гайдуцького.-К.: ННЦ ІАЕ,2005.- 424с.
2. Кириленко І.Г. Трансформація соціально - економічних перетворень у сільському господарстві України: проблеми, перспективи. – К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2005. – 452с.
3. Месель - Веселяк В.Я. Розвиток ринкових відносин в агропромисловому виробництві // Вісник Харк. нац. техн. ун-ту сільського господарства: Економічні науки. Вип.. 53.-Харків: ХНТУСГ, 2007р. – С.3-11.
4. Сапич В.І. Ринок земельних ресурсів і його роль у підвищенні ефективності використання сільськогосподарських угідь // Вісник Харк. нац. техн. ун-ту сільського господарства: Економічні науки. Вип.. 54.- Харків: ХНТУСГ, 2007р. – С.22-28.